

Asia: Esitteeseen sisältyvien tekstien tekijänoikeus

Annettu: 21.11.1996

Esitteeseen sisältyvät yksittäiset tekstikatkelmat olivat yksinkertaisia ja tavanomaisia eivätkä ne irrallisina tekstikatkelmina ylittäneet teostasoon. Lausuntopyynnön kohteena olevien esitteiden sitaattimerkeillä merkityissä osuuksissa ei ollut havaittavissa sellaista samankaltaisuutta, että niiden olisi voitu katsoa olevan samoja. Esitteiden valmistamisessa oli sallittua käyttää hyväksi ideaa tuoda jokin asia esille kuviteltujen henkilöiden lausumien muodossa.

Selostus asiasta

X Oy (jäljempänä X) on 10.6.1996 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko Y:n toimintaterapeuttikoulutuksen esitteessä käytetty tekijänoikeudellisesti väärin X Oy:n esitteen tekstejä.

Hakijan esite on suunniteltu ja painettu syksyllä 1993 ja Y:n esite vuonna 1995.

Tekijänoikeusneuvoston sihteerin saaman tiedon mukaan lausuntopyyntö koskee esitteissä olevia lausumia, jotka on merkitty sitaatein. Näiden lisäksi molemmissa esitteissä on toimintaterapiaan ja toimintaterapiakoulutukseen liittyvää tekstiaineistoa.

X:n esitteen otsikkosivulla on lause: "Katsokaa minä osaan! Karin". Sisäsivuilla ovat seuraavat tekstit:

"Äitinä toivoisin, että Kaisa pystyisi leikkimään toisten lasten kanssa hiekkalaatikolla."

"Meidän Joonaskin haluaisi tehdä käsillä kaikenlaista, mutta kädet eivät tottele."

"Antin kouluunmeno huolestuttaa. Hän on kovin levoton ja riehakas eikä piirtäminen kiinnosta yhtään."

"Minulla on pyörätuoli ja se mahtuu kyllä keittiööni, mutta silti tiskaaminen on hankalaa, kun pitää kurkotella, eikö näitä kaappeja voisi suunnitella paremmin."

Saara 6 v. CP-vammainen: "Olen tänä kesänä Aijan kanssa oppinut maalaamaan..."

Antti 7 v: "Terapiassa oli kivaa."

Antin äiti: "Antti on rauhoittunut ja kotona pärjäämme paremmin. Antti aloittaa koulun syksyllä muiden kavereiden kanssa."

Martti 35 v. Vastavammautunut paraplegikko: "Toimintaterapiaryhmästä sain rohkeutta lähteä yksin kaupungille pyörätuolilla."

Y:n esitteessä ovat seuraavat tekstit:

"Toimintaterapiaryhmässä sain lopulta rohkeutta lähteä yksin pyörätuolilla ostoksille ja elokuviin."
(VAPAA-AIKA)

"Meidän Matti haluaisi leikkiä kavereiden kanssa pihalla, mutta taidot eivät riitä." (LEIKKI)

"Mummi pärjää nyt kotona, kun asiantuntija kävi tarkistamassa ongelmakohdat ja yhdessä etsimässä ratkaisuja." (OMATOIMISUUS)

"Toimintaterapiassa löysin itsestäni voimavaroja, joiden turvin itseeni enemmän luottaen palaan takaisin työelämään." (TYÖ)

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että teos ylittää niin sanottuun teostasoon eli teoksen on oltava itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, kun teos on niin itsenäinen ja omaperäinen, että kenenkään muun kuin tekijän ei yleensä voitaisi olettaa päätyvän muodoltaan samanlaiseen lopputulokseen itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään. Tekijänoikeussuojan kannalta teoksen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä. Myöskään lopputuloksen vaatimalla työmäärällä tai sen edellyttämällä tiedoilla ei ole vaikutusta tekijänoikeussuojan syntymiseen. Teostason arvioimiseksi ei laissa ole annettu säännöksiä, vaan arviointi tehdään yksittäistapauksissa harkinnan perusteella.

Teostasovaatimus vaihtelee teostyypeittäin. Esimerkiksi käyttötaiteen tuotteiden teostasovaatimus on varsin korkea, kun taas kirjallisten teosten teostasovaatimus on alhaisempi. Samaan aiheeseen tai samaan metodiin perustuvissa kirjallisissa teoksissa saattaa väistämättä esiintyä tiettyä samankaltaisuutta, jolla ei kuitenkaan ole vaikutusta yksittäisen teoksen teostasoarviointiin.

Sen selvittämiseksi, saako jokin tuote tekijänoikeussuojaa, kyseistä tuotetta on tarkasteltava kokonaisuutena. Myös teoksen osan on itsenäistä suojaa saadakseen yllettävä teostasoon. Sen sijaan

sellaisia teoksen osia, jotka eivät yllä teostasoon, saa tekijänoikeuden estämättä käyttää teosyhteydestään irrotettuna.

Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan, vaan uudenaikaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä. Tekijänoikeus suojaa esimerkiksi sellaista kirjallisen teoksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee, muttei pelkästään teoksen aihetta tai aiheen käsittelyyn vaikuttavaa metodologiaa. Myös kirjallisessa teoksessa esitettyjen väittämien ja tietojen asiasisältö jää suojan ulkopuolelle.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin tekijänoikeuslain 2 luvussa mainituin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana. Kappaleen valmistamisena pidetään 2 §:n 2 momentin mukaan myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain, myös oikeushenkilölle. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain, mutta moraalisisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen. Tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Lausuntopyynnön kohteena olevat tekstit

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, etteivät lausuntopyynnössä tarkoitettut sitaattimerkeillä merkityt osuudet liity toisiinsa sillä tavalla, että ne muodostaisivat yhtenäisen tekstikokonaisuuden. Aineistosta on lisäksi pääteltävissä, etteivät sitaattimerkeillä merkityt osuudet ole varsinaisia sitaatteja vaan tavallista tekstiaineistoa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tekstikatkelmia on niiden teostasoa arvioitaessa tarkasteltava erillään toisistaan.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että yksittäiset tekstikatkelmat ovat yksinkertaisia ja tavanomaisia tekstikatkelmia ja etteivät ne irrallisina tekstikatkelmina yllä teostasoon. Lisäksi tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei lausuntopyynnön kohteina olevien esitteiden sitaattimerkeillä merkityissä osuuksissa ole havaittavissa sellaista samankaltaisuutta, että niiden voitaisiin katsoa olevan samoja.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeudella suojataan ainoastaan teoksen ilmaisumuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodia, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan, vaan uudenaikaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä. Esitteen valmistamisessa on siten sallittua käyttää hyväksi esimerkiksi ideaa tuoda asiansa esille kuviteltujen henkilöiden lausumien muodossa.

(jaosto)